

Михайло Смик

В 60-ту РІЧНИЦЮ ГОЛОДОМОРУ

**Доповідь виголошена
12-го вересня 1993 р.
на Жалібній академії
в Детройті**

*Детройт, США
1993*

Михайло Смик

В 60-ту РІЧНИЦЮ ГОЛОДОМОРУ

Доповідь виголошена 12-го вересня
1993 р. на Жалібній академії
в Детройті

Довгий і тяжкий шлях зазнала правда про голодомор 1932-33 рр. в Україні. Як на нашій Батьківщині, так і на чужині, були та й зараз є сили, які роблять все від них залежне, включно з убивствами, аби правда про найбільший московський злочин 20-го століття не була розголошена.

Та, нарешті, після десятиліть безумства, 1991-го року у підмурівок всенародного пам'ятника трагічної історії України лягла гірка народна книга-меморіал *Голод 33*, в якій письменник Володимир Маняк (народжений в 1934 році) і його дружина журналістка Лідія Коваленко помістили тисячу свідчень очевидців про голодомор 1933 року. Ця книга-меморіал вийшла друком у Видавництві „Радянський письменник” (тепер — „Український письменник”)*.

---

* До речі, Володимир Маняк, син комуністичного партійного діяча і сам колишній член КПРС. Зі своїм ідеологічним минулим він розірвав, і, як бачимо, став вірно служити своєму народові.

За це він і його дружина поплатилися власним життям. Володимир Маняк загинув в автомобільному нещасному випадку, а через декілька місяців загинула від серцевого удару й цілком здорова його дружина Лідія. Хто спричинив нещасний випадок, чому загинула його дружина, мабуть, ніхто в Києві офіційно і не намагався дізнатися. Та для нас це не є таємницею. За смертю цих людей стоять ті, хто вбив Петлюру, Коновальця, Бандеру, Ребета, Шухевича й інших патріотів України.

Не бракувало й тих, хто подавав правдиву картину голодомору і серед чужинецьких журналістів. Одним із таких був американський журналіст Вільям Чемберлен. Весною 1933 року йому вдалося, не зважаючи на заборону, оглянути деякі села між Києвом і Білою Церквою. По дорозі до одного з сіл йому кинувся у вічі придорожний хрест. Ікони Спасителя на хресті вже не було, а лишився тільки терновий вінець. І ось цей похилений хрест із терновим вінцем Чемберлен назвав символом України 1933-го року.

Ніякого перебільшення в цьому не було й нема, хібащо варто внести певне уточнення: цей терновий вінець є символом України, відколи гірка історична доля зв'язала її з Московщиною, для якої Україна весь час була об'єктом колоніального визиску, а її населення — об'єктом винародовлення, зокрема — й фізичного знищення.

Найбільший тягар визиску впав на плечі України тоді, коли російський імперіялізм прибрав форму більшовизму. Сама війна більшовицької Росії

проти Української Народної Республіки 1918-20 років була передусім нічим іншим як війною більшовиків за хліб і природні багатства України.

Верховний командувач Російської Червоної армії часів російсько-української війни Троцький у своїй інструкції російським комуністам в Україні в 1919 р. писав:

„Так чи інакше, а нам необхідно повернути Україну Росії... З огляду на необхідність для советського уряду вивозити хліб з України, слід пам'ятати, що для досягнення мети всі засоби добрі”.

А сам Ленін, вже після окупації України, писав: „Тепер, коли ми завоювали Україну, наша сила кріпне... джерела хліба й продовольства тепер у нас є. Ми повинні щонайменше 3,000 робітників-залізничників, а також частину селян з Росії кинути в Україну”.

І далі він писав: „В Україні є величезні запаси хліба, але його тяжко зразу взяти — там діє партизанка. Ми послали в Україну наші кращі сили для здобуття продовольства, але всього одразу взяти не можна. Зойк лунає від наших товаришів в Україні: нема кому будувати советську владу в Україні”.

З цих слів ми бачимо не тільки колоніяльно-грабіжницький характер війни російських більшовиків проти України, але й те, що український хліб здобувався в Україні пролиттю кров'ю. Прислані з Москви „кращі сили” воювали за хліб і продовольство з українським народом. Ця довга і жорстока війна закінчилася першою голодовою катастро-

фою 1921 року, в якій Москва показала своє жорстоке обличчя.

Причини голоду 1921 року, як і коріння самої революції 1917 року, лежать в економічній і соціальної історії країни. До приходу до влади більшовиків голод в Росії бував. Але був він спричинений стихійними нещастями — посухами, недородами, повеннями тощо. Голод же 1921 р. був спричинений не тільки посухою, але й наслідками чотирирічної світової війни. Не слід забувати, що в 1914 р. Росія покликала на фронт 17 млн. чоловік і з ними 2 млн. коней, які були важливим чинником у сільському господарстві. Зменшилася площа посівів і разом з цим і врожайність. Так, в 1913 р. було засіяно 81,2 млн. десятин (десятина = 1.08 гектара). Врожайність у 1913 р. становила 4,08 млн. пудів (пуд = 16 кг), а в 1920 р. — 1,74 млн. пудів.

Щоб утриматись при владі і заготувати запаси збіжжя, советська влада запровадила т. зв. воєнний комунізм, який був економічною політикою влади в роки т. зв. громадянської війни. Советська влада поставила під свій контроль промисловість, запровадила монополію торгівлі хлібом і встановила продрозверстку, щоб вилучати продовольство у селян і нагромаджувати необхідні запаси. На кожний населений пункт накладали податок продовольством, збіжжям (гроші тоді не мали жодної вартости). По селах і містах діяли тоді загони Червоної армії, яку, крім того, що вона збирала продподаток, треба було й годувати.

Окупувавши наприкінці 1919-го і на початку 1920-го р. Україну, більшовики застали там величезні запаси збіжжя — один мільярд дев'ястсот шістдесят мільйонів пудів, а також понад 2 мільярди пудів кукурудзи, соняшника, конопель, льону, буряків і усілякої городини. Лише цукру було тоді в Україні понад 200 мільйонів пудів.

На все це накинулися висланці Москви. У селах, де не було змоги виконати продрозверстку, розстрілювали закладників. Реквізиціями більшовики не тільки руйнували економічно українське населення, але й відбирали в нього змогу далі боротися за самостійність вітчизни. Крім цього, цими ж реквізиціями і непосильним податком Москва відібрала в України можливість своїми запасами збіжжя врятувати від голоду свій народ.

В 1921 році врожайність збіжжя і виріб харчових продуктів у Росії дорівнював лише половині того, що країна мала в 1913 році. А як до цього додати ще посуху в Поволжі, то трагічний стан більшовицької Росії стане очевидним, але про це більшовики не інформували світову громадськість. Та поступово правда обминула більшовицьку цензуру і прийшла на Захід. Цілий ряд європейських і американських організацій розпочав допомогу голодуючим.

Та найбільшу допомогову акцію провела А.Р.А. (American Relief Administration), керівником якої був пізніший американський президент Гербет Гувер. Згідно з домовленням, в містах і селах, де був голод, А.Р.А. відкрила кухні і видавала гарячу

їжу голодуючим.

На початку допомогової діяльності А.Р.А. в Росії, в колах цієї організації було переконання, що Україна не потребує допомоги, бо в губерніях Київській, Волинській, Чернігівській, Полтавській і на Поділлі був добрий урожай і були великі запаси збіжжя. Та все ж два представники А.Р.А. — Гатчінсон і Гольдер — прибули 30 листопада 1921 року в Харків і намагалися зустрітися із представниками влади. В той час голови Рад народних комісарів України румуна Христіяна Раковського в Харкові не було, і гості зустрілися з комісаром внутрішніх справ Миколою Скрипником, який заявив прибульцям, що вони не мають юридичного права вести будь-які переговори з українським урядом. А.Р.А. має договір із Росією, а Україна є самостійна держава. Таким чином, лише після заключення договору з Україною можна буде домовитися про допомогу акцію А.Р.А. в Україні. А допомога ця потрібна, особливо в причорноморських землях: на Одещині, Миколаївщині, Херсонщині, де була велика посуха.

Цей договір про допомогу діяльність А.Р.А. в Україні Раковський підписав пізніше в Москві. Договір набрав чинності 10 січня 1922 року.

Та біда в тому, що Раковський погодився з бажанням Москви: прикріпити російські губернії, де був голод, до українських губерній, де були запаси збіжжя. Так, Самару, Саратов, Уральськ і Царицин (пізніше Сталінград) прикріпили до України. До цих губерній і Татарської автономної республі-

ки в період від осені 1921-го до серпня 1922-го року Україна відправила 1,127 вагонів збіжжя. Надсилали збіжжя з України за сотні миль в Росію, тоді коли під боком в рідних Одесі й Миколаєві лютував голод. Ще більш дивним чи жахливим було те, що Одеська губернія, де врожай становив лише 17% нормального і де по містах і селах вмирали люди з голоду — надіслала в Росію 65 вагонів збіжжя, а в Миколаєві, де врожай був тільки 4% нормального — викачали 8 вагонів збіжжя. Ще в березні 1922 р. в Миколаєві, найбільш загроженому голодом, на вулицях „красувалися” заклики: „Робітники Миколаєва, допомагайте голодуючим Поволжя”.

Великою помилкою було б розглядати голод 1933 р. як якоесь відокремлене явище, не пов'язане з тими подіями, які відбувалися в Україні від початків Визвольної Революції аж до підготовки і самого здійснення першого в історії людства злочину масового народобивства у формі штучного голоду, який був найстрашнішою ланкою в повторному ланцюзі злочинів московського більшовизму.

Також було б помилкою вважати, що трагедію 1933 року спричинили труднощі колективізації чи ліквідації т. зв. куркульства, як кляси. Колективізацію в Україні було майже закінчено до 1933 року, а ліквідацію куркульства було dokonано ще в 1929-30 роках. Українське селянство, що стало головною жертвою голоду, в основній своїй масі було вже колгоспним селянством, яке ніякого спротиву владі уже не чинило і ніяких труднощів їй

не завдавало.

Колективізація і розкуркулення проводились в той час не тільки в Україні, але й у Росії, і ось співставлення методів і темпів проведення цих заходів дає нам ключ до розуміння того, що лежало в основі страшної трагедії 1933 року.

Трагедія, фіналом якої став 1933 рік, почалася 1929 року. Цей рік в історії Советського Союзу називають роком Великого перелому. Цього року влада почала ламати хребет українського селянина і силою заганяти його в колгоспи. І український селянин, звичайно, чинив опір, будучи прив'язаним до віками встановленого способу приватного господарювання. Та, не зважаючи на спротив, 1929 року 8.6% селянських господарств було вже колективізовано.

В Росії ж колективізація відбувалася повільніше, не дивлячись на те, що російський селянин звик до „общінного” користування землею і великого спротиву колективізації не чинив. 1929 р. колгоспами було охоплено там лише 7%.

1930 року в Україні було загнано в колгоспи 65% господарств, а в Росії — 59%, в 1932 р. в Україні — 70%, а в Росії — 59%. Як бачимо, в Росії від 1930 до 1932 року ніякого поступу колективізації не було і російських селян за це ніхто не карав. І російський селянин, що теж був об'єктом соціального експерименту, не зазнав шаленої колективізації, масового вивезення за межі батьківщини і масового вимирання, як це зазнав наш, український селянин.

Слід також згадати, що розкуркулення, заганяння в колгоспи і немилосердна хлібозаготівля та штучний голод були створені і в тих національних республіках, де українці жили компактними групами. Наприклад, на Кубані, в Алтайському краї і в Західньому Сибіру, в районах, де значну частину населення складали українці — розкуркулення і хлібозаготівля провадилися так, як і в Україні.

Таким чином, советське народовбивство 1933 року було нічим іншим як національно-політичним геноцидом, метою якого було винищення українців, як нації.

1933 року в Советському Союзі було офіційно оголошено, що „головною небезпекою на Україні є місцевий український націоналізм”, і Москва, змінивши попередню компромісову національну політику, стала на жорстокий курс антиукраїнського національно-політичного терору.

Москва не забула того, що якихось 10-12 років тому український народ створив і боронив свою Українську Народну Республіку, не забула, що в деяких частинах України антимосковські партизанські загони діяли до 1923 року. Москва пильно і з турботою стежила за т. зв. українізацією і з тривогою та заздрістю приглядалася до праці української інтелігенції. І в ім'я збереження та зміцнення нової форми Росії — Советського Союзу — Москва розпочала національно-політичний терор.

І першою жертвою цього терору було селянство, яке за висловом Сталіна „вляло собою ос-

новну армію національного руху". А щоб цю армію послабити, щоб перемогти її, Москва й почала ліквідувати трудових, вірцевих господарів, виселяти їх за межі батьківщини, зганяти решту селян в колгоспи і, нарешті, стала готуватися до нечуваного в історії штучного голоду.

Хоч Москва і знала, що продуктивність колгоспів не була високою, але пляни хлібозаготівлі для України визначалися в 2-3 рази вищі, порівняно з розміром заготівель у кращі врожайні роки до колективізації. Відсотково з України бралоя значно більше хліба, ніж з Росії та інших республік, бо в той час, коли гуртовий збір хліба в Україні становив лише 27% врожаю Советського Союзу, розмір хлібозаготівлі з України становив аж 38% заготівель всього Советського Союзу.

Укладаючи пляни хлібозаготівлі, советський уряд зовсім не брав до уваги потребу харчування селян. Передбачаючи голод, в серпні 1932 року ухвалено було закон, яким колгоспну власність проголошено „священною і недоторканою”, а кожен, хто посягав на неї, мав бути розстріляний, або, при пом'якшуючих обставинах, ув'язнений на 10 років. За цим законом судили і розстрілювали навіть тих, що збирали колоски на полі, де хліб уже було зібрано і звезено.

Сховища, в яких зберігався хліб, охоронялися посиленою вартою із сторожовими псами. Із індустріальних міст, головним чином російських, партія надіслала в села України 112,000 комуністів, які разом із місцевим шумовинням творили бригади по хлібозаготівлі.

Ці бригади так ревно працювали, що відбирали в селян все: насіння для весняної посадки, вузлики з квасолею чи горохом і навіть хліб, посаджений пектися в печі. І ось після такої хлібозаготівлі, чи пак — підготовки до голоду, — восени 1932 року селяни не мали вже чого їсти.

Ще весною 32 року, коли став відомий плян хлібозаготівлі для України, українські комуністи, які до цього старанно допомагали Москві грабувати українських селян, збагнули неминучу катастрофу.

Думаючи, що Москва не знає справжнього стану в Україні, Скрипник, Чубар і Петровський неодноразово зверталися з проханням до Москви зменшити тиск на Україну, вказуючи на критичний стан українського селянського господарства і попереджуючи про небезпеку катастрофи.

І відповідь вони дістали. Влітку 32-го року в Харкові скликано спеціальну Третю Всеукраїнську партійну конференцію, на якій надіслані з Москви „соратники” Сталіна Молотов і Каганович заявили:

„Ніяких поступок чи вагань у питанні виконання завдань, поставлених партією і советським урядом перед Україною не буде”.

А щоб показати, що Москва сльозам помиряючих не вірить, в листопаді 32-го року московський уряд касує постанову уряду Української Республіки про видачу колгоспникам авансу на трудні з нового врожаю. Наказано було не тільки припинити видачу колгоспникам зерна, але й відібрати вже видане. Відібрати, наказано було, і здати

на хлібозаготівлю.

Та не дивлячись на такі драконівські заходи, плян хлібозаготівлі Україна виконати не могла.

Наприкінці 32-го року за наказом з Москви в Україні провадиться акція типової воєнної бльокади цілих сільських районів — бльокади, яку звичайно застосовують тільки чужинецькі армії на ворожій території. До 1-го грудня уже було зареєстровано 2500 випадків людодіства.

6-го грудня 32-го р. Рада Народних Комісарів постановила:

„В зв'язку з ганебним зірванням кампанії хлібозаготівлі, що його організували контрреволюційні елементи з участю і навіть на чолі з деякими комуністами... Рада Народних Комісарів вирішила застосувати до (перечислюється 86 районів України) такі репресивні заходи:

1) Припинити постачання цих районів споживчими товарами та стримати всяку державну й кооперативну торгівлю. В цих районах закрити всі крамниці та вивезти з них наявні товари.

2) Заборонити колгоспникам і одноосібникам всяку торгівлю речами широкого вжитку.

3) Припинити всякі кредити для цих районів та відтягти назад усі, вже надані їм.

4) Змінити особовий склад місцевого керівництва, усунувши звідти всі ворожі елементи.

5) Перевести це ж і в колгоспах”.

Такими і подібними надзвичайними методами „викачано” було з українських колгоспів до кінця 32-го року 4,7 млн. тонн хліба, що становило тільки

71,8% пляну.

24 січня 1933 року Москва прямо й безпосередньо заатакувала партійне керівництво України, висловивши йому офіційно вотум недовір'я.

За ухвалою Центрального Комітету партії було призначено й послано в Україну, як і за Леніна, кращі сили — цілий штаб відповідальних московських урядово-партійних і політично-поліційних керівників на чолі з відомим російським комуністом-шовіністом Павлом Постишевим, який фактично став „намісником” Москви в Україні.

У Народній книзі-меморіялі „Голод-33” про перші кроки урядування Постишева в Україні на стор. 580 подано таке:

„У березні 1933 року, невдовзі після призначення на Україну секретарем ЦК П. Постишева, Сталін викликав його, С. Косіора та В. Балицького і в присутності Молотова, Калініна, Кагановича та Г. Ягоди «давал ряд керівних указань» щодо політики на Україні...

На прощання, вийшовши з-за столу, він наблизився до Постишева, поблажливо поплескав його по плечах та зі своїм сатанинським гумором промовив, хитро всміхаючись: «Ты, Паша, назначен нами туда в роли ГЛАВГОЛА (главнокомандующего голодом — П. В.) и этим оружием сделаешь больше, чем Семен несколькими конными армиями. Стасик (Косиор. — П. В.) немного растерялся, а у тебя рука железная, на тех слизняков (Чубар, Петровський. — П. В.) не обращай внимания». На тому попрощалися.

Хіба такий «монолог» не промовляє за заздалегідь сплянований голод?”

На тій же сторінці подається, що „до 15-го квітня 1933 року по селах гасали... уповноважені ОДПУ (ОГПУ — ред.), збирали «дані» від сільрад та кожної п'ятиденки звітували в райвідділ ДПУ (ГПУ - ред.), а ті — вище... Так, наприклад, Харківська область перед столицею — Харковом — звітувала мовою оригіналу отак:

«За... п'ятидневку... м-ца по... р-ну было заготовлено (закуплено)... голов разного скота. Болеет по р-ну ящуром... голов». Ось так, люди добрі, — людей, що загинули з голоду, числили в звітах «головами худоби», а під виглядом худоби з ящуром треба було розуміти кількість випадків людоїдства! Де взяти слів, аби це варварство затаврувати?! З Харкова зведені дані негайно надсилали до Москви голові ОДПУ (ОГПУ — ред.) СРСР Г. Ягоді, а він — Сталіну”.

Але це не був точний облік. Голодні люди тікали із сіл в міста, а кому вдавалося і до сусідніх республік. Їхні трупи валялися уздовж залізниць, в полях і на вулицях міст. Цих людей ніхто не враховував, бо вони вважалися „нічийними”. Їх звозили до загальних ям, часто ще напівживих.

„В уряді УРСР та в ЦК КП(б)У про всю пекельну «статистику» знали лише С. Косіор, П. Посишев, М. Хатаєвич та голова ДПУ (ГПУ — ред.) В. Балицький, а Г. Петровський, В. Чубар, не кажучи вже про Скрипника, про це не інформувалися, вони знали про голод тільки «взагалі»”.

Як бачимо, місія Постишева в Україні полягала в тому, щоб на базі вже організованого голоду, яким було паралізовано й виключено з розгри сил на Україні її головну національну масу — селянство, організувати й провести розгром відродженої за часів „українізації” національної культури, української інтелігенції та українських елементів комуністичної партії України.

Постишев дуже швидко дав зрозуміти українцям, що він приїхав в Україну не для того, щоб її рятувати від голоду, а щоб рятувати українців від української мови, яка, мовляв, почала „відриватися” від російської мови через „шкільництво” „українських націоналістів” та через помилки українських комуністів, які, мовляв, допустилися „націоналістичного ухилу”.

І почалося стинання голів тим, на кому лежить тягар історичної провини за спрямування розбитих сил української революції 18-21 років у річище т. зв. інтернаціонального комунізму під контролем Москви.

Першого березня 1933 р. Постишев усуває Чубаря з посту голови уряду Української Радянської Республіки, а Скрипника — з посту комісара освіти.

Цього ж місяця за постановою ГПУ розстріляно 35 керівників Народного Комісаріату Земельних справ разом із комісаром Конаром-Палащукком, а 40 інших осіб заарештовано й знищено пізніше.

Віарештовано й знищено майже всіх письменників групи „Західня Україна”, а також керівників інших літературних організацій.

Погровлено історичні й літературознавчі інститути Академії наук.

Масово винищено всіх провідних українських комуністів із лав колишніх „боротьбістів” та укапістів.

У травні 33 року в Україні повністю панував режим жакливого терору й голоду. Село вмирало. Вмирали не одиниці, а цілі сім'ї, села. Зойки конаючої України неслися до Кремля, але кремлівські стіни до стогону української дитини, української матері були глухі. І це в той час, коли на залізничних станціях стояли під дощем вагони наповнені хлібом, коли елеватори в Україні були переповнені зерном і, нарешті, тоді, коли в містах і селах Росії не відчувався брак хліба.

Україна — житниця Європи вкрилася трупами тих, що, на думку московських теоретиків національних проблем, являються основною армією національного руху.

Згідно з найскромнішими підрахунками на підставі порівняння самих лише даних советської офіційної статистики, кількість заморених голодом українців за час лише одного року, разом із числом відсутнього приросту населення, дорівнює щонайменше 7 млн.

Ця втрата була страшнішою, ніж число втрат України вбитими за чотири роки Другої світової війни.

Дорого коштує нам крута зміна національної політики Москви в Україні! Для слави великої неділимой більшовицької Росії знищено одну п'яту

частину нашого народу, головним чином селянства. Разом з ними знищено й 80% культурно-творчих кадрів України, в тому числі й письменників.

І як покарання за провину українського комунізму, що дався під облуду московської демагогії, 46% членів компартії і 49% членів комсомолу було виключено й репресовано в ті роки.

На базі такого погрому Москва змогла в 33 р. повністю змінити національну політику в Україні й розпочати шалену русифікацію українського шкільництва, преси, не кажучи вже про цілковиту русифікацію державно-адміністративного й господарського життя.

За допомогою народобивства 33 р. Москва змогла приступити в Україні до здійснення нарешті й того курсу на злиття і ліквідацію української нації, що неухильно продовжувався в Україні до розвалу Советського Союзу. Наслідки цього курсу боляче відчуються й тепер у нашій уже самостійній державі.

Шістдесят років минуло від того часу, коли Москва винищила нам понад десять мільйонів селян в додаток до п'яти мільйонів жертв голоду 1921 року. Ніхто і ніщо не витре з нашої пам'яті того жахом оповитого 1933 року.

І ті могили, поодинокі й спільні, в яких лежать діти, що померли, не зазнавши радости життя, могили, в яких лежать українські селяни, замучені жорстоким ворогом, вони, ті могили, були, є і завжди будуть грізним обвинуваченням Москви і попередженням та закликком до живих і ненарод-

жених — не забути їх і прикласти всіх зусиль до того, щоб в Україні, тепер уже самостійній, був такий лад, при якому долю нашого народу вирішуватиме наш народ, а не Москва. При чому той народ, який бажає справжньої самостійності нашої держави, а не комуністичні крутії, які не уявляють свого життя без політичної підлеглости Москві. Бо це вони своєю нерішучістю, безпринциповістю довели до того, що все частіше почали лунаати голоси в Україні про відродження Советського Союзу, і це тоді, коли ні в одній колишній країні Африки чи Азії не чути голосів про бажання повернутися в імперію. Там долають болі становлення на ноги, болі росту, але ї гадки не мають про втрату своєї самостійності.

Та, правду сказати, і в метрополіях колишніх колоніальних держав ніхто не думає про поновне загарбання колишніх колоній. Але в Москві ще не бракує таких, які не можуть примиритися з розпадом московської імперії. Московська преса і телебачення з Останкіно часто згадують їхні імена: Жириновський, що мріє відродити Російську імперію, в складі якої має бути Польща і Фінляндія, віцепрезидент Російської Федерації Руцькой, який кілька тижнів тому заявив в м. Орел, що скоро вже повернеться в ужиток советський народ. Не останній серед відроджувачів імперії є московський православний патріарх. Навіть відомий всьому світові дисидент Алексадр Солженіцин, який роки провів у концтаборах із українськими дисидентами, і той так хоче „обустроить” Росію, щоб Україна знову

стала її колонією.

Не бракувало таких російських діячів і в минулому. В солідній праці Джеймса Біллінгтона „The Icon and the Axe — інтерпретація історії російської культури” багато місця уділено мистцеві-малюрові Александрові Іванову, який ще в ХІХ-му столітті в одній із статей із серії „Читаючи Біблію”, що їх він надсилав газетам Росії із Риму, в релігійно-шовіністичному запалі вигукував: „Світ даремно чекає друге пришествя Ісуса Христа. Він уже тут! Ісус Христос повернувся на землю в образі російського царя”.

Таких Іванових, Жириновських, Руцьких, Касанових, Громових та їм подібних не бракує й тепер. Своїми відвідинами Криму вони підтримують там тих, хто прагне повернення в минуле, у відроджену московську імперію.

Поборюючи ці ворожі нам тенденції, діаспора і українські патріоти на Батьківщині мусять завжди пам'ятати жертви московського голодомору, які своїми муками і смертю заповіли нам боронити нашу самостійність, бо тільки вона є гарантією того, що злочин 1932-33 років ніколи не буде повторений.

Бібліографія

1. The Famine in Soviet Russia 1919-1923. The operations of the American Relief Administration by H. H. Fisher, Chief of the Historical Department, the American Relief Administration. Lecturer in History, Stanford University. New York, the Macmillan Company 1927.

2. Іван Герасимович. Голод на Україні. Видавництво „Говерля” 1973. Перше видання цієї книжки появилось у Бібліотеці *Українського слова*, ч. 31, Берлін 1922 р.

3. Голод-33. Народна книга-меморіал. Тисяча свідчень очевидців. Публіцистичний коментар — Лідія Коваленко, Володимир Маняк. Видавництво „Радянський письменник”, Київ 1991.

4. James H. Billington. The Icon and the Axe, An interpretive History of Russian Culture, Vintage Books. 1970.

5. Василь І. Гришко. Москва сльозам не вірить. Трагедія України 1933 року з перспективи 30-річчя (1933-1963). Видання ДОБРУСу в США. Нью-Йорк, 1963.

6. Політичний словник. За редакцією професора Б. М. Пономарьова, Державне Видавництво політичної літератури УРСР, Київ, 1959.

7. Проф. Євген Онацький. Українська мала енциклопедія. Накладом адміністрації УАПЦеркви в Аргентині. Буенос-Айрес — 1964.

8. Василь Гришко. Замах на життя нації. Видання Фундації ім. І. П. Багряного. Детройт, 1983.

Р.С. Подасмо для читачів короткі дані про деяких осіб, згаданих у доповіді.

Балицький Всеволод — шеф ГПУ, НКВС УРСР, вірний соратник Сталіна і Постишева. Разом з Постишевим — один з найактивніших організаторів голодомору в Україні. Але й це не врятувало його в очах Сталіна. З наказу Сталіна його не розстріляли, деякий час він ще відробляв свою „заслугу” на Колимі. Там його впізнали колишні енкаведисти, яких з його наказу було засуджено до ув'язнення в концтаборі. Вони наказали Балицькому повіситися. І він наказ виконав.

Косіор Станислав — поляк, член компартії з 1907 року. З березня 1918 року на партійній роботі в Україні. З липня 1928 по січень 1938 року — перший секретар ЦК КП(б)У. Репресований в січні 1938 року, а розстріляний 26-го лютого 1939-го року.

Петровський Григорій — З березня 1919-го до літа 1938 року — голова Всеукраїнського Центрального Виконавчого Комітету. За єшовщини розстріляли його сина, що був командиром Першої пролетарської (залізної) дивізії, яка охороняла Кремль. Батька викликали в Москву і призначили там заступником директора Музею Революції. Після смерті Сталіна його ім'я частіше почали згадувати в пресі.

Постишев Павло — головний організатор голодомору в Україні. В 1937 році за „політичну сліпоту” і „недемократичне” поводження його зняли з посад в Україні і призначили секретарем обкому в Куйбишеві (Самара). Незабаром він і там зник з політичного обрію.

Раковський Християн — румунський соціаліст, а потім комуніст. В 1919-1923 рр. — голова Українського радянського уряду. В 1923-1927 рр. — посол СРСР в Англії і Франції, в 1927 р. виключений з партії за прихильність до Троцького. 1929 р. висланий в Сибір. 1938 р. на процесі троцькістсько-зінов'євського бльоку його засуджено на 25 років ув'язнення. В ув'язненні він безслідно зник.

Троцький Лев — у листопаді 1927 року за опозиційну діяльність його виключено з партії, в січні 1928 р. вислано в м. Алма-Ату в Туркестані. В 1929 році він виїхав за кордон. Часто міняв місце перебування. В 1936 році жив в Норвегії, а в січні 1937 р. виїхав у Мексіко. В 1936 році його обвинуватили в Москві в спільній діяльності із Зінов'євим і Каменєвим в намірі убити Сталіна.

20 серпня 1940 р. надісланий Сталіним убивця наніс Троцькому рану, в наслідок якої той помер.

Чубар Улас — голова Української Ради народного господарства в 1920 році, керманіч державної кам'яно-вугільної промисловости в 1922 році. Від 1923 по 1934 рік — голова Ради Народних Комісарів УРСР. З України відкликали в Москву, а там заарештували, і він безслідно зник.

Ягода Генрік — Народний Комісар Внутрішніх справ СРСР, як і його наступник після 26-го вересня 1936 року Єжов Микола, був заарештований і розстріляний.